

İŞGÜCÜ PİYASALARINDA GÜVENCESİZLEŞME BAĞLAMINDA KAHVERENGİ YAKA İŞLER VE GÖÇMEN İŞGÜCÜ

Elif Tuğba DOĞAN*

Öz

Geçmişten günümüze toplumlarda iyi iş-kötü iş ayrımı bulunmaktadır. Bazı işler prestijliken bazıları kirli, tehlikeli ve zahmetli olmaları nedeniyle işgücü piyasasında cazip görülmezler. Ancak yine de bu işlerin yapılması gerekir ve uluslararası işbölümü çerçevesinde göçmen işgücü işleri üstlenir. ABD ve Fransa kaynaklı literatürde göçmenlerin yaptığı kötü işler için kahverengi yaka kavramı kullanılmaktadır. Türkçe literatürde ise kavram çevreyi kirleten işler ve işgücü piyasasında etnisite temelli ayrışma bağlamında yer almaktadır. Çalışmada kahverengi yaka işler, neoliberal ucuz işgücü rejimi ve güvencesizleşme bağlamında değerlendirilmektedir. Çalışmanın amacı, hem göçmen işgücünün neden kötü işlerde istihdam edildiğini açıklamak hem de kahverengi yaka işler teriminin Türkçe literatürde kullanımını tartışmaya açmaktır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen İşgücü, Kötü İşler, Kahverengi Yaka, Güvencesizleşme, Düşük Vasıflı İşler

BROWN-COLLAR JOBS AND MIGRANT LABOR FORCE IN THE CONTEXT OF PRECARIZATION IN LABOR MARKETS

Abstract

There has been a division between good work and bad work in societies from past to present. Some jobs are prestigious, while others are unattractive in the labor market because they are dirty, dangerous and demanding. However, these jobs still need to be done, and within the framework of the international division of labor, the migrant workforce takes over. In the literature originating from the USA and France, the concept of brown-collar is used for the bad jobs performed by immigrants. In the Turkish literature, the concept takes place in the context of jobs that pollute the environment and ethnicity-based segregation in the labor market. In the study, brown-collar jobs are evaluated in the context of neoliberal cheap labor regime and precarization. The aim of the study is both to explain why the migrant workforce is employed in bad jobs and to discuss the use of the term brown-collar jobs in Turkish literature.

Keywords: Migrant Labor Force, Bad Jobs, Brown-collar, Precarization, Low-skilled Jobs

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, edogan@politics.ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2238-2903.

Giriş

Tarih boyunca toplumsal işbölümü içinde farklı işler farklı kişilerce yürütülmüş, yürütülmektedir. Bu işlerin bazıları o toplumun üyelerince değerli görülürken bazıları da işleri yürütenler ile birlikte değersiz bulunmuştur. Köleci toplumlara bakıldığında, kas gücüne dayalı zahmetli işlerin özgür/soylu insanların uğraşı olamayacağı kabul görmüştür (Budd, 2016). Günümüz ekonomileri içinde de bazı işler *kirli, tehlikeli ve zahmetlidir* ve toplum üyeleri o işleri *kötü iş* olarak değerlendirerek yapmaya gönüllü olmaz. Bu istenmeyen işlerin bir kısmı COVID-19 pandemisinde de gözlenebildiği gibi hayati ve vazgeçilmez işlerdir. Piore (1968) bu işlerin işgücü piyasası içinde kimlerce, hangi saiklerle yapılacağını ikili işgücü piyasası teorisi ile açıklamıştır. Buna göre ekonominin birincil sektöründe sermaye yoğun, güvenceli, yüksek vasıf gerektiren, yüksek ücretli işler; ikincil sektörde emek yoğun, düşük vasıf gerektiren, düşük ücretli işler vardır. İkincil sektördeki işler, toplumlarda prestijli görülmez, çalışma koşullarının kötü olması ile de daha az tercih edilir. Oysa bu işlerin de yapılması gerekir ve böylece bu işlerde çalışmaya daha iyi işlerde istihdam olanağı bulamayan gruplar talip olur. Bunlar, kırdan kente yeni gelenler, kadınlar, çalışma tecrübesi olmayan gençler, çalışmak zorunda olan yaşlılar, azınlıklar ve göçmenlerden oluşmaktadır. Böylece istenmeyen işlere talip heterojen bir gruptan söz edilir.

Bu çalışma, geçmişten günümüze var olan *kötü işlerin* küresel neoliberal ekonomiler içinde göçmen işgücü eliyle hangi koşullarda yürütüldüğüne odaklanmaktadır. *Kirli, tehlikeli, zahmetli işler*¹ olarak betimlenen bu işlerde kayıtdışı istihdam edilen göçmenlerin daha çok düzensiz göçmen olmaları, hem çalışma yaşamında hem de çalışma dışı yaşamda maruz kaldıkları ayrımcılığı, istismarı artırmaktadır. Literatürde sıklıkla olmamakla birlikte, ABD ve Avrupa'da, göçmenlerce yapılan düşük ücretli, güvencesiz işler için *kahverengi yaka işler* kavramı kullanılmaktadır. Bu çalışmada kahverengi yaka işler kavramının içeriği, göçmen işleri bağlamında ele alınmakta ve geçmişteki çoğu mavi yaka işin neden bugün kahverengi yaka işlere dönüştüğü, bir başka deyişle işin rengini neyin değiştirdiği güvencesizlik ekseninde değerlendirilmektedir. Çalışmanın amacı, hem düzensiz göçmen işgücünün neden kötü işlerde istihdam edildiğini açıklamak hem de kahverengi yaka işler teriminin Türkçe literatüre uygunluğunu tartışmaya açmaktır. Makalenin ilk kısmında işlerin farklılaşması ve hiyerarşisi toplumsal tabakalaşma bağlamında ele alınmaktadır. Ardından gelen kısımda uluslararası işbölümü içinde göçmen işgücünün yeri değerlendirilmekte ve sonrasında kahverengi yaka işler, kavramın kullanımı ve içeriği bakımından tartışılmaktadır.

---

¹ İngilizce literatürde bu işler için *3D jobs (dirty, dangerous, demaining/ difficult)* ifadesi kullanılmaktadır.

1. İşgücü Piyasasında Tabakalaşma ve İstenmeyen İşler

İyi ve kötü iş ayrımı (Erdem-Karahanoğlu ve Kumaş, 2022; Kalleberg, 2011) ya da bazı işlerin daha prestijli olması kapitalist ekonomilerde görülmeye başlamış bir sınıflandırma biçimi değildir. Farklı işlerde uzmanlaşma, *toplumsal işbölümü*, insanlık tarihinde eski bir olgudur ve Durkheim'a (2006) göre toplumsal dayanışma açısından önemli olduğu kadar, gereklidir. Avcı toplayıcı ilkel topluluklarda kadın- erkek işinin ayrıldığı ya da köleci tarım toplumlarında bedensel işler ile zihinsel işler (*kafa-kol*) ayrımına gidildiği (Şenel, 1995); kimi zaman zihinsel işlerin iyi, zahmetli bedensel işlerin kötü işlere denk düştüğü bilinmektedir. Özellikle kafa-kol ayrımı süreç içerisinde derinleşmiş, toplumsal dayanışmadan ziyade toplum içinde eşitsizlikleri büyütmüş ve kas gücüne dayalı emek yoğun iş değersizleşirken, zihinsel işler Sohn-Rethel (2011)'in ifadesiyle fetişleşmiştir.

Antropolojinin alt dallarından *çalışma antropolojisi*, farklı ekonomik sistemlerde ya da farklı kültürlerde nasıl çalışıldığını, hangi işlerin daha değerli olduğunu ya da hangi işlerin kimler tarafından yürütüldüğünü ortaya koyan klasik etnografik çalışmaları ve güncel kapitalist toplumdaki araştırmaları içermektedir. Örneğin, Malinovski, Trobriand adalarında bahçecilikle uğraşanlar arasında büyücünün prestijini tarımsal üretim bilgisine sahip olmasıyla ilişkilendirmiştir. Hoebel ise Kuzey Amerikalı avcı toplayıcı Şayenlerde işlerin cinsiyet temelli nasıl katı bir şekilde ayrıştığına, tabulara etnografik çalışmalarında yer vermiştir (Applebaum, 1984). Sosyoloji de sanayi toplumlarında tabakalaşmayı, işbölümünün işlevlerini, işlerin değerini açıklamaya çalışır. 20. yüzyılın ortalarında Davis ve Moore (1945), tabakalaşmanın dünden bugüne toplumdaki görevlerin yerine getirilmesi açısından önemli bir işlevi olduğunu ifade ederek, işlevselci bir kuramla toplum içindeki belli işlerin/pozisyonların nasıl doldurulduğuna yanıt aramışlardır. Yazarlar, toplumun sürekliliği için yapılması gereken işlerin önem derecesinin farklılığını, önemli işlerin daha çok eğitim, beceri gerektirmesi ile açıkladıktan sonra bu önemli işleri yapmaya hevesli bireylerin olabilmesi için toplumda bu işlerin daha prestijli olması gerektiğini, mükâfatlara gereksinim duyulacağını belirtir. Burada, toplumdaki bazı mesleklerin cazip olmaması mükâfatların yetersizliği ile ilişkilidir. Ancak işlerin önemini yalnızca gerektirdiği vasıf düzeyi ya da mükâfatlar belirleyebilir mi? Kurama yönelik eleştirileri açıklarken Ritzer ve Stepnisky (2014: 242) toplumun sürekliliği için çöpçü ile reklamcının işlevini tartışır. Özellikle Covid-19 pandemisinde vasıf gerektirmeyen pek çok işin, hayati işler (*essential works*) (Press, 2023) olarak gündelik yaşamdaki önemi doğrudan gözlemlenmiştir. Dolayısıyla toplumda işlere yönelik bir hiyerarşide vasıf tek başına belirleyici değildir.

Piore (1968), işgücü piyasasında tabakalaşmayı temelde sermaye-emek yoğun ayrımıyla açıklarken birincil-ikincil sektör kavramlarına yer verir.

Buna göre kabaca sermaye yoğun birincil sektördeki güvenceli işler iyi, emek yoğun ikincil sektördeki işler kötü olarak değerlendirilir. İkincil sektördeki işlerin kimlerce yapıldığından söz edilirken neden bu insanların yaptığı da açıklanmaktadır. İşgücü piyasasında daha az olanağa sahip dezavantajlı gruplar, “düşük ücretli, düşük vasıflı, düşük statülü” (Piore, 1979: 16) işlere razı olurlar. Bu grupların üyelerinin neden vasıf kazanma fırsatlarından yoksun olduğu, bu fırsatların nasıl sağlanacağı meselesi ise toplumsal, ekonomik ve siyasal alanı etkiler. Piketty (2022:95) işgücü piyasasında ayrımcılık ve toplumsal eşitsizliklerin sürdürülmesi sorununda sosyal sermaye tartışmalarına eleştirel bir perspektiften yaklaşır ve belli gruplara yönelik önyargıların toplumsal kökeninin işe alım sürecinde etkili olduğunu belirtir. Önyargılar, hem iyi iş için gerekli vasa sahip olduğu halde istihdam edilmeyenleri hem de vasıflı olsaydı bile iyi işlere erişemeyeceğini düşünenleri ikincil sektördeki işlerde tutmaktadır. Bireyci bakış açısına göre, birey sosyal sermayeye daha az yatırım yaptığı için düşük vasıf gerektiren kötü işlerde sıkışıp kalmaktadır. Ancak Bourdieu, (ekonomik, kültürel, sosyal) sermayenin toplumsal eşitsizlikleri sürdürmede bir araç olduğunu belirterek konuya yaklaşır (Field, 2003: 17) ve bireyci yaklaşım eleştirilir. Zira toplumun ayrıcalıklı gruplarına dâhil olmayan, yoksul çevreden gelen ve eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerine erişim olanakları kısıtlı işgücünün iyi işlerde istihdam edilebilirliği düşük kalacaktır.

Buraya kadar ikincil sektördeki işleri yapan dezavantajlı gruplar birlikte değerlendirilmiştir. Özel olarak göçmen işgücünün neden kendi memleketinde yapmaya razı olmadığı kötü işleri bir başka toplumda yaptığı ise Piore’ye göre şu etmenlerle açıklanmaktadır: a. hedef ülke işgücü piyasasının kötü işlerde istihdam edilecek işgücü gereksinimi, b. kaynak ülkedeki daha düşük ücret düzeyleri, c. hedef ülkedeki işin saygınlığının kaynak ülke açısından öneminin az olması (aktaran Toksöz, 2006: 18). Sıralanan etmenler, göçmen işgücünün tabakalaşmış işgücü piyasası içinde hiyerarşinin alt basamaklarında ve belli işlerde yoğunlaşmasını açıklamada yardımcı olur. Ayrıca vasfın ötesinde, hiyerarşinin toplumsal ilişkilerce belirlendiğini de ortaya koymaktadır. Literatürde “işgücü piyasasında belli işlerin işgücü içinde belli gruplarca yerine getirilmesi” anlamına gelen *mesleki ayrışma* kavramı, hem kadın işleri/erkek işleri gibi toplumsal cinsiyet temelli ayrışma açıklanırken hem de etnisite temelli ayrışma için kullanılmaktadır (Beton-Kalmaz ve Güven-Lisaniler, 2019; Özbey, 2017; Siltanen vd., 1995; Urhan ve Etiler, 2011). Kesişimsellik yaklaşımı (*intersectionality approach*) ise, işgücü piyasasındaki hiyerarşiyi ve ayrımcılığa neden olan unsurları değerlendirirken toplumsal cinsiyet ya da ırk, etnisite temelli bir ayrışmayı ayrı ayrı analiz etmek yerine bu iki unsuru birlikte kimliğinde barındıran çalışanların yaşadığı farklı ayrımcı mekanizmalara odaklanmaktadır. Bu da özellikle göçmen işleri açısından göçmen kadın işgücünün karşılaştığı ayrımcılığı açıklamaya elverişli bir zemin hazırlamakta (Künüroğlu vd., 2021;

Saucedo, 2009:357) ve sınıfsal, ırksal ve cinsel tahakkümün iç içeliğini vurgulamak amacıyla kullanılmaktadır.

2. Küresel Kapitalizmin Ucuz İşgücü Talebi, Uluslararası İşbölümü ve Göçmen İşgücü

20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze dünya ekonomilerinde üretim mekânı, üretimi yapan işgücü ve işgücünün çalışma koşulları farklılaşmıştır (Harvey, 2015; Munck, 2002; Munck vd., 2012). Özellikle yerli işgücü arzının yetersiz ya da belli işlerde çalışmaya gönülsüz olduğu Küresel Kuzey’de işgücü maliyetlerini kısarık sermaye birikimini artırmaya yönelik önemli bir ekonomik hamle yapılmış ve üretim Küresel Güney’den işgücü ithali ile gerçekleşir olmuştur. İşgücü göçü, kalkınma temelli bir ekonomik adım olarak başlamışsa da süreç içerisinde toplumsal, siyasal, kültürel farklı alanları etkileyen çok boyutlu küresel bir olguya dönüşmüştür (Toksöz, 2006; Abadan-Unat, 2017). Bu göç türü, temelde işsizlik ve/veya düşük ücretlerin neden olduğu yoksulluğun sonucunda, daha iyi yaşam koşulları için gerçekleştirilirken, gelir düzeyi dışında başkaca itici-çekici sosyoekonomik etmenler de analize dâhil edilmektedir. Ritzer (2011: 425), güney-kuzey göçünün küresel eşitsizliklerin sonuçlarından biri olduğunu belirtir. Sassen (2007: 130-132) ise itici-çekici faktörlerle göçü açıklarken hangi etmenlerin ne zaman itici hale geldiğinin bile bireysel, ailesel, toplumsal mikro ve makro ölçekli başkaca etmenlerle karmaşık bir ilişkisi olduğunu ifade etmektedir. Yazar ayrıca, bu makalede de tartışıldığı üzere, kendi ülkelerinde kabul etmeyebilecekleri koşullar altında, eğitim ve toplumsal statülerinden düşük, istenmeyen işlere niyetli pek çok insana dikkat çeker.

İnsanlar daha iyi koşullarda çalışmak ya da bir çatışma ortamından uzakta güvende olmak için bir yerden bir başka yere göç eder. Göç etme nedenlerindeki farklılık bireyin gidilen yerdeki yasal statüsünü, sahip olacağı hakları ve daha birçok durumu belirler niteliktedir. Bu hareketlilik, hedef ülkenin işgücü piyasasını etkilemekte ve piyasadan etkilenmektedir. Çalışmada göçmen işgücü “bir başka ülkenin işgücü piyasasında iş arayanlar ve istihdam edilenler” biçiminde geniş bir kavram olarak kullanılmaktadır. Düzensiz göçmen, işgücü piyasasına kayıtdışı dâhil olurken, ekonomik göçmen çalışma izni ile ülkede çalışmaya başlamaktadır ya da savaş nedeniyle ülkesini terk eden ve uluslararası koruma haklarından yararlanan bir mülteci de gittiği ülkenin işgücü piyasasına belli sosyal politika araçları ile dâhil olmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, göç eden kişinin hedef ülkedeki statüsü, işgücü piyasasında nasıl konumlanacağını etkileyen unsurlardan biridir; bu çalışma kapsamında mülteci ya da geçici koruma kapsamındaki bir sığınmacı işgücü piyasasındaki varlığı ile analizden dışlanmamaktadır, istenmeyen işleri yapanların oluşturduğu geniş grup içinde varlık gösterebilirler. Ancak

düzensiz göç nedeniyle işgücü piyasasına kayıtdışı dâhil olan göçmenler, ağırlıklı olarak ele alınmaktadır.

Ribas-Mateos ve Sassen (2022), yukarıda yer verilen klasik göç paradigmasındaki değişimin, neoliberalizmle ortaya çıkan kuralsızlaşma ile ilişkisini hatırlatarak Küresel Kuzey ile Küresel Güney'deki hareketliliği açıklamaktadır. Öncelikle sermaye kuzeyden güneye hareket etmiş; işin sabit bir mekândan yürütülmesine gerek duyulmadığında yeni yatırımlar ve üretim, işgücünün daha korunaksız olduğu bölgelere kaymıştır. Üretim mekânının değişimi, Küresel Kuzey'in hem üretim maliyetlerini hem de göçmen işgücü ihtiyacını azaltmış ancak Küresel Kuzey'e işgücü göçü bitmemiştir. Aksine tarım, madencilik, turizm gibi coğrafi yere sabitlenmiş işlerde, hizmet sektöründe ucuz işgücü ihtiyacı ve *gölge ekonomilerin* varlığı, göçmen işgücüne talebi canlı tutmuş ve kötü koşullarda çalışan güvencesiz grupları genişletmiştir (Standing, 2014: 102; Ribas-Mateos ve Sassen, 2022: 6).

Harvey (2015:61)'in ifadesiyle “sanayisizleşme” nedeniyle örgütlü, yerli emek de kuzeyde güçsüzleştirilmiştir. Mavi yaka işleri yürüten yerli işçinin gücünün kırılmasını sadece daha az iş olması ile açıklamak eksik olacaktır. Bir sektördeki iş, geçmişte örgütlü, güvenceli, görece iyi ücretliyen neoliberal süreç içinde gölge ekonomiye taşınarak daha ağır çalışma koşullarında, kayıtdışı ve düşük ücretli hale gelerek işgücünü zayıflatmaktadır. Aynı zamanda uluslararası işbölümü ile sözü edilen iş, daha ucuza çalışmaya razı göçmenlerce bu sefer kötü koşullarda yapılmaktadır. Böylece ülkelerin işgücü piyasaları, vasma, cinsiyete, sermaye/emek yoğunluğuna, etnisiteye göre farklı biçimlerde tabakalaşmaya uğrar ve istihdam edilenler heterojen grupları oluştururlarken, işçiler arasında farklılaşmış grupların varlığı, örgütlenme ve birlikte hareket etme potansiyelini de zayıflatır (Toksöz, 2006: 80).

3. 20. Yüzyıldan Günümüze İşin Rengi

Çalışmanın bundan önceki kısımlarında hem küresel ekonomilerde uluslararası işbölümü hem de tarihsel olarak işlerin ayırımına yönelik bir tartışma yürütülmüştür. Burada ise öncelikle işgücü piyasasında çeşitlenen işler ve nitelikleri bağlamında yapılan sınıflandırmaya yer verilecektir. Ardından toplumca prestijli görülmeyen, düşük ücretli, düşük vasıf gerektiren, *kirli, tehlikeli ve zahmetli* işlere yönelik, yerli ve yabancı literatürde sınırlı biçimde kullanılan kahverengi yaka işler kavramı bağlamında bir değerlendirme yapılacaktır.

3.1. İşgücü Piyasasının Renkli Yakaları

Sosyal bilimlerin pek çok disiplini meslekler, işgücü, işgücünün nitelikleri, sınıf, çalışanların toplumsal statüsü ya da işlerin ayırımı ile ilgilenmektedir. Bu konular çalışılırken, işin gerektirdiği nitelikler ve işi

yapanların özellikleri çerçevesinde en sık kullanılan kategoriler mavi ve beyaz yaka olmuştur. Mavi yaka daha çok ter dökülen fabrika işlerini, beyaz yaka ise çalışanların temiz kaldığı büro işlerini betimlemektedir. Yine sınıf analizlerinde işçi ile memur, sendikal mücadeleyi yürüten ya da bu mücadelede zayıf olanlar biçiminde kullanımlardan da söz edilmektedir. Çok yaygın kullanılsa bile Southern (2000), mavi yaka-beyaz yaka ayrımının kesin sınırlara haiz olmadığını iddia eder ve sınıf temelli tartışmalar için bu iki kategoriyi ontolojik bir mesele olarak tartışmaktadır. Ayrıca ABD’de mavi yaka ile saatlik ücret alan, kas gücüne dayalı sanayi işlerinde çalışan ve emek hareketi ile güçlenmiş, örgütlü mücadele ile kazanımlar elde etmiş bir gruba da atıfta bulunmaktadır. Neoliberal politikalarla, emeğin gücünün kırılmaya başladığı 1980lerin öncesinde sanayide iyi yıllarının olduğu söyleyen mavi yakalı ailelerin, fiziksel olarak zahmetli ve sıklıkla tehlikeli olan bu işlerde çocuklarının çalışmalarını istemedikleri rapor edilmiştir (Clemens-Bruder, 2007:81).

Beyaz yaka ise özellikle 20. yüzyılda hızla büyümüş bir çalışan kitlesini ve orta sınıfı ifade etmektedir. Homojen bir işgücü grubunu temsil etmemekle birlikte temelde zihinsel uğraşların ağırlıklı olduğu büro işlerini anlatan kavram, geçen yüzyılda standart istihdam olarak kabul gören güvenceli işlerle de özdeştir. Buradaki tüm işlerin prestijli olduğunu, yüksek ücretli ve yüksek düzeyde vasıf gerektirdiğini söylemek mümkün değildir ancak mavi yaka işlere göre tercih edildiği de bilinmektedir (Clemens-Bruder, 2007; Somuncu, 2020). Mavi-beyaz yaka ayrımında bile kimi zaman muğlaklıklar varken 20. yüzyılın son çeyreğinden günümüze hizmet sektörünün genişlemesi, bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması, dijitalleşme, çevre sorunları, farklı iş alanlarında çalışanları sınıflandırmak için yeni yaka renklerinin literatürde kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

Eriş vd. (2020), çalışma yaşamındaki yeni gelişmelere koşut literatürde kullanılan yeni yaka renklerine dair bibliyometrik bir analizle; iki klasik renge altın, gri, pembe ve yeşil yakayı eklemiştir. Buna göre, İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle büro çalışanı kadın sayısındaki artış dikkat çekmiş ve kadınların yoğunlukla çalıştığı, ücret, güç ve prestij açısından düşük konumlu işler için *pembe yaka* ifadesi kullanılmaya başlamıştır (Hunt, 1993). Gazeteci Louise K. Howe’un 1977’de kaleme aldığı *Pembe Yakalı İşçiler*, kadın işleri olarak görülen uğraşlara odaklanan bir çalışma olmuş ve ücretsiz çalışan ev kadınlarını da pembe yakanın içinde konumlandırmıştır (aktaran Cook, 1979). Öte yandan Freeman (2000: 1-5), esnek çalışmanın yaygınlaşması ve *emeğin feminizasyonu* sonucunda pembe yakanın, beyaz yaka hizmet işinin hem yeniden yapılandırılmasını hem de ucuzlamasını temsil ettiğini iddia etmektedir.

Eriş vd. (2020: 264), çoğunlukla eğitim, sağlık, mühendislik gibi hizmet sektörü içinde çalışan yüksek nitelikli “bilgi işçileri” için *altın yaka*

kavramının kullanıldığını belirtmiştir. Kelley (1985), örgütte daha bağımsız çalışan, yıldızlaşan çalışanların yaratıcı düşünme, inovasyon, problem çözebilme becerilerine vurgu yaparak, bu grubu geleneksel beyaz yakadan ayırmaktadır. Mavi ve beyaz yakalının bedensel/zihinsel becerilerini bir arada barındıran çok yönlü bir işgücü grubunu ifade ettiği gibi (Keser, 2005: 372), günümüzde yalnızca bilişim sektöründeki yüksek nitelikli işgücünü temsil eder şekilde kullanıldığı da görülmektedir (Yılmaz Şener, 2016).

Hem işin, işçilerin çok boyutlu nitelikleri hem de konuyu ele alan araştırmacıların perspektifleri nedeniyle renk temelli bir ayırımın sınırlarının kimi zaman muğlaklaştığı anlaşılmaktadır. Örneğin *gri yaka* kavramı, mavi ve beyaz yakalı işgücünün özelliklerini tümüyle dışlamayan, şef, ustabaşı, vardiya amiri vb. ara kademe çalışanlar için kullanıldığı gibi ileri yaşta ya da emeklilik sonrası çalışanları da işaret etmektedir (Eriş vd., 2020). Bir diğer yaka rengi, *yeşil yaka*, sürdürülebilir çevreci işler bağlamında literatürde kullanılmaya başlamıştır. Günümüz ve olası gelecekteki çevre sorunlarını azaltmak, önlemek ve enerji kaynaklarının daha sürdürülebilir kullanımını destekleyen işler için kullanılan yeşil işler (Başol, 2015), yüksek eğitilmiş mühendisler, tasarımcılar, ekoloji temelli uzmanlığa sahip profesyonellerce yürütülmektedir.²

3.2. Kötü ve İstenmeyen İşler: Kahverengi Yaka

Yeşil yakanın karşısında, birden fazla anlamı barındıran kahverengi yaka kavramı yer almaktadır. Başol (2015:1) yaka sözcüğünü kullanmadan kahverengi işleri, “hammaddeyi etkin kullanmayan, enerji etkinliğini hedef olarak belirlemeyen, fosil yakıtlar gibi sürdürülemez kaynaklara bağlı üretime devam eden ve insan onuruna yakışır iş standartlarını sağlamayan işler” olarak tanımlamaktadır. Çevreyi kirleten işler anlamı dışında ABD ve Fransa kaynaklı çalışmalarda kahverengi yaka, göçmenlerce yürütülen, düşük ücretli, ağır çalışma koşulları olan, düşük vasıf gerektiren kötü işleri işaret etmektedir (Alexander, 2013; Catanzarite, 2000; 2002; 2004; Saucedo, 2004; 2009; Tesfai, 2020; Waterman vd., 2017). Bir yandan işgücü piyasasının etnisite temelli ayrışmasına, belli işlerde göçmen işgücünün yoğunlaşmasına ve işçilerin koyu/esmer tenine gönderme yaparken diğer taraftan renk, işlerin kirliliği için kullanılmaktadır. Böylece kahverengi yaka, hem işin niteliğine hem de işi yapanın etnik kimliğine atıfta bulunmaktadır. Türkçe literatürde, kahverengi yaka terimine rastlanmamakta, çevreyi kirleten, insan onuruna yakışmayan işler bağlamında “kahverengi işler” kullanımı bulunmaktadır (Başol, 2015). Bununla birlikte Alpman (2016), Türkiye işgücü piyasasında

² Yine bu renkler dışında mobil bilgi teknolojileri ile uzaktan, esnek çalışanlar için *dijital yaka* (Baliç vd., 2020), -benzer şekilde- evden çalışanlar için *açık yaka* (Kırpık, 2020), çalışma yaşamındaki trans bireyler için *mor yaka* (David, 2015), sağlık sektöründe hekim dışında kalan sağlık personeli için *gümüş yaka* (Bozbuğa ve Yılmaz Alarcın, 2022) ile işçinin kimliği, işgücünün niteliği ve/veya işin gerekleri kategorileştirilmektedir.

tabakalaşmayı açıklarken Kürt işçiler için “esmer yakalılar” ifadesini kullanmıştır. Kavram doğrudan ten rengine gönderme yapsa da çalışma, yukarıdaki diğer çalışmalarla benzer şekilde kayıtdışı istihdam ve güvencesizleşme bağlamında kimlik meselesini ele almaktadır.

Düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerde çalışan yeni göçmenlerin istihdam alanlarını *kahverengi yaka işler* biçiminde kavramsallaştıran Catanzarite (2000), Los Angeles’ta Latin kadın göçmenlerin çocuk bakımı, ev temizliği, hizmetçilik, gıda paketleme, tarım ve tekstil işçiliği, pres ve dikiş gibi farklı türden makine operatörlüğü, terziilik, dansçılık gibi işlerde yoğunlaşırken, Latin erkek göçmenlerin, fabrika üretim alanlarında yer temizleyen, teçhizatı taşıyan yardımcı eleman, bahçıvan, tarım ve fidanlık işçisi, mekanik tamircisi, araba ve ekipman temizleyicisi, otopark görevlisi, komi, ayakkabı tamircisi, çatı, yalıtım gibi inşaatın farklı alanlarında işçi olarak çalıştıklarını örneklendirmiştir. İşler hem çeşitlilik göstermekte hem de farklı derecede vasıf gerektirmektedir. Bir başka deyişle, göçmen işleri dediğimizde heterojen bir yapı ile karşılaşılmaktadır. Örneğin ülkeye ve işgücü piyasasına yeni gelen Latinler, yerleşik Latinlerle karşılaştırıldıklarında daha düşük ücretli, daha vasıfsız işlerde kümelenmektedir. Catanzarite (2002) ayrıca, zamanla benzeri işleri yapan beyazların da ücret düzeylerinin düştüğünü belirtmektedir.

İşgücü piyasalarında yerli ile göçmen işgücü arasındaki rekabet, ücret seviyelerini düşürücü etkiye sahiptir. Bunun temel sebeplerinden biri işgücü piyasasına kısıtlı erişim olanakları nedeniyle özellikle düzensiz göçmenlerin daha yüksek ücret düzeyleri için pazarlık gücünün sınırlılığı ve/veya mevcut kötü çalışma koşullarına karşı koyabilmesinin zorluğudur. Göçmen işçinin mecburiyet hali (Özbey, 2017), tahakkümü peşinden getirmekte ve işçinin direnme gücünü baskılamaktadır. Harrison (2014), tarım ve gıda işleri üzerinden neoliberalizmin işi ve işçiyi değiştirme biçimlerini değerlendirdiği çalışmasında, vasıfsız süt sağma işinin Latin göçmenlerce yürütülen bir kahverengi yaka işe dönüşme sürecini açıklamaktadır. Yazara göre sınırdışı edilme korkusu, düzensiz göçmenleri çiftlikte daha iyi işlere terfi olanağı bulmadan, uzun saatler düşük ücretlerle çalışmaya razı eden yeni bir denetim rejimi oluşturmaktadır. Böylece işveren hem yerli işgücünü bastırmakta hem de sıkı çalıştığı ve itaatkâr olduğu için üretime göçmen işgücü ile devam etmektedir (Saucedo, 2009). Sıkı çalışma, göçmenin meziyetlerinden biri olarak değerlendirilse de aslında göçmenler için işgücü piyasasındaki rekabetin yarattığı bir zorunluluktur.

Catanzarite (2000)’in kavramlaştırdığı kahverengi yaka işlerin, 2. Dünya Savaşı sonrasında Küresel Kuzey’de mavi yakalı işler kategorisi ile benzer işleri barındırdığı söylenebilir. O halde işi mavi ya da kahverengi yapan temel farklılık nedir? İş yerli yerine göçmenin yapması, işin rengini de değiştirir mi? Saucedo (2009: 349-351), mavi-kahverengi yaka ayrımını, aynı işin yalnızca yürütücülerin etnik özellikleriyle değil, işin niteliğinde bir

dönüşümü, örgütsüzlüğü de dâhil ederek analiz etmektedir. ABD’de inşaat işlerinin geleneksel “mavi yaka” tanımlamasından kahverengi yakaya geçişini açıklarken, beyaz, sendikalı, güvenceli ve vatandaşlarca yürütülen bir işin sendikasız, Latin kökenli göçmen işgücünün istihdam edildiği bir dönüşümü açıklar. Benzer şekilde Kalleberg (2011), düşük vasıf gerektirse bile ücret seviyesinin düşük olmadığı, örgütlü, güvenceli mavi yaka işlerin 1970lerden 2000lere ABD’de değiştiğini, iyi işlerin kötüleştiğini, güvencesizleştiğini ortaya koymaktadır. İşin kahverengine dönmesi, doğrudan işi yapanın etnik kökeni ile değil, küresel işbölümü içinde neoliberal piyasaların esnek ve ucuz işgücü talebinin tezahürü olarak değerlendirilebilir.

1970lerden günümüze neoliberal ucuz işgücü rejimi, kuralsızlaşma ve esnekleşmeyle birlikte aynı işin güvencesiz hale gelmesiyle sonuçlanmaktadır. Böylece *kirli, tehlikeli, zahmetli* mavi yakalı işler, örgütlü olduğu için elde ettiği kazanımları yitirerek kahverengi yakalı işlere dönüşmüştür. 1970ler aynı zamanda göçmen işgücü için ülkeler arası sözleşmelerin sonlandırıldığı, göçün düzensizleşmesiyle sonuçlanan katı göç politikaların uygulanmaya başladığı döneme denk düşmektedir. Neoliberal kuralsızlaşma ve göçün düzensizleşmesi, birbirinden bağımsız değildir ve hem işgücünün çalışma hakları sınırlanmış hem de göçmen işgücü kayıtdışı, gölge ekonomilere çekilmiştir. Dolayısıyla ortak özellikleri, düşük ücret, düşük vasıf, kötü çalışma koşulları ve hak ihlalleri olan kötü işler, sermayenin daha ucuz işgücü talebi ile göçmen işgücü eliyle yürütülür olmuştur.

Göçmen işgücünün kötü işlerde yoğunlaşmasının nedeni, daha iyi işler için gerekli vasa sahip olmaması değildir. Örneğin eski sömürgeleri ile Fransa arasındaki göç sisteminde, diplomaların tanınmasındaki zorlu prosedür vasıflı işgücünün istihdam edilebilirliğini azaltmaktadır (Tesfai, 2020: 2725). Kaynak ülkedeki vasıf, hedef ülkede dil farklılığı, diploma tanınırlığı gibi faktörler nedeniyle işlevsiz kalmakta ve göçmen daha kötü işlerde çalışmaktadır. Yine sömürgecilik döneminden kalma ten rengine dayalı ayrımcılığa “görünür azınlık gruplar”ın daha çok maruz kaldığına ve işgücü piyasasında iyi işlerde istihdam olanaklarını sınırladığına ilişkin çalışmalar mevcuttur. Hersch (2008), ABD’de açık tenli göçmenlerin koyu ten rengine sahip olanlardan yüzde 17 daha yüksek ücretler aldıkları sonucuna ulaşmıştır. Yazar, ABD Yeni Göçmen Anketi verilerinden yola çıkılarak eğitim, dil yeterliliği, kaynak ülkedeki meslek, etnisite gibi faktörleri kontrol ederek koyu ten renginin işçiyi işgücü piyasasında dezavantajlı kıldığını açıklar. Burada sıralanan dinamikler, göçmen işgücünün hedef ülke işgücü piyasasındaki konumunun küresel üretim ilişkileri ve toplumsal eşitsizliklerle şekillendiğine işaret etmektedir.

Kahverengi yakalılar, bir yandan istenmeyen işlerin talipleri olarak çalışırlar bir yandan da ülkede kalış süreleri uzadıkça toplumsal hayatın farklı alanlarında yerlilerle gerilimli bir ilişkiyi sürdürürler. Özellikle ikincil sektör işlerini yürüten yoksul gruplar arasındaki rekabet, göçmen karşıtı söylemde

artış, sosyal dışlanma ve ayrımcılık potansiyeli taşır (Dedeoğlu, 2018; 2011; Tümtaş, 2020). Standing (2014: 192-194), “küresel kapitalizmin hafif piyadeleri” olan göçmenlerin, kamusal söylemde “kirli, tehlikeli, lanetli” ve tehdit unsuru olarak değerlendirildiğini belirtmektedir. Kötü işler ve onları icra edenlere yönelik nitelermelerin örtüştüğü gölge ekonomilerde güvencesiz ve istismara açık işgücünün nasıl korunacağı meselesi ise kimi zaman toplumsal gerilimlerle gölgede kalmaktadır. Avrupa’da temel gelir tartışmalarında bu hizmetin göçü artırabileceği düşüncesi, temel gelir aleyhine görüşlerin bir parçası olmaktadır. Göçmenlerin temel gelirden yararlanabilmesi oturum izni almış olmaları ya da bu izni alabilecek koşulları sağlayabilmeye ilişkinleştirildiğinde Standing (2020:126) düzenli göçü işaret etmektedir. Nitelsiz işgücü göçüne yönelik katı göç politikaları düşünüldüğünde kahverengi yakalılar için düzenli göç süreçlerinin işletilebilmesi, göçmenlerin hem ülkede kamu hizmetlerine erişimini hem de işgücü piyasasındaki konumlarını olumlu etkileyebilir. Ancak küresel ucuz işgücü rejimi, işin güvencesizliği ile göçün düzensizliğine bağımlıyken ülkelerin göç politikalarının hak temelli, bütünlüklü bir sosyal politika perspektifinden uzak olduğu görülmektedir. Özetle, mavi işlerin renginin değişmesi yeni işgücünün ten rengi ile değil, neoliberal kuralsızlaşma ve ucuz işgücü rejimiyle kötüleşen işler bağlamında değerlendirildiğinde daha anlamlı olmaktadır.

Sonuç

Bir yanda üretimde yapay zekânın kullanımı, dijitalleşme, robotlu üretim tartışmaları yapılırken (Acemoğlu, 2022; Koray, 2023) işgücü piyasasında emek yoğun üretim, zorlu çalışma koşulları altında devam etmektedir. Sermaye birikimi açısından insanlı üretim, robotlu üretimden daha düşük maliyet çıkarıyorsa ve ucuz işgücü ihtiyacı devam ediyorsa zorlu koşullarda, düşük ücret seviyelerinde çalışma sürecektir. Böylece kötü işler ve bunları icra eden gruplar zamanla farklılık gösterse de, istenmeyen işler tümüyle sonlanmayabilir. Bu işler her koşulda yapılacaksa, çözüm bütüncül bir sosyal politika anlayışı ile işlerin yapılış biçimini iyileştirmek olmalıdır. Göçmen işlerinin nasıl icra edildiğine dair ayrıntılı etnografik incelemeler, ihtiyaçların tespiti ve sorunların çözümüne yönelik sosyal politika araçlarının etkinliği açısından önem kazanmaktadır. Elbette devletlerin göç ve ekonomi yaklaşımı, göçmenlere yönelik düzenlemelerin niteliğini ve sosyal politika araçlarını belirleyecektir. Ancak toplumsal eşitsizliklerin azaltulması ve kahverengi yakalı göçmen işgücünün piyasadaki kırılğan konumunun iyileştirilmesi bir hedefse, göçün ve gölge ekonomilerin düzenlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Küresel kapitalizmle göçmen işgücü gibi yerli işgücü de güvencesizlikten payını almaktadır. Birbirleri ile girdikleri rekabet, ortak soruna ortak mücadele alanlarını sınırlayarak, karşı karşıya gelmeleriyle sonuçlanmaktadır. Böylece, toplumsal gerilimler işgücü piyasasının düşük

ücret, ağır çalışma koşulları, uzun çalışma saatleri, hak ihlalleri, güvencesizleşme gibi asıl sorunlarını gölgede bırakmaktadır.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin (2017), *Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (3. Baskı), (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları).
- Acemoğlu, Daron (2022), *Yapay Zekâyı Yeniden Tasarlamak, Otomasyon Çağında İş, Demokrasi ve Adalet*, (Çev. Hasan Dölkeleş), (Ankara: Efil Yayınevi).
- Alpman, Polat S. (2016), *Esmer Yakalılar, Kent-Sınıf-Kimlik ve Kürt Emeği*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Alexander, Charlotte S. (2013), "Anticipatory Retaliation, Threats, and the Silencing of the Brown Collar Workforce", *American Business Law Journal*, 50 (4), s. 779–834.
- Applebaum, Herbert (Ed.) (1984), *Work in Non-Market and Transitional Societies*, (Albany: State University of New York Press).
- Baliç, Büşra, Nilay Gemlik ve Ali Arslanoğlu (2020), "Dijital Yakalı Sağlık Çalışanlarının İş Yaşamından Beklentileri Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 7 (3), s. 209-216.
- Başol, Oğuz (2015), *Yeşil ve Kahverengi İşlerin İş Doymumu Açısından Karşılaştırılması Üzerine Bir Alan Araştırması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), (Bursa: Uludağ Üniversitesi).
- Beton-Kalmaz Demet ve Fatma Güven-Lisaniler (2019), "Occupational Segregation and Labour Force Participation of Women: Case of North Cyprus", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14 (1), s. 1-26.
- Bozbuğa, Nilgün ve Eda Yılmaz-Alarçin (2022), "Sağlık Alanında Gümüş Yakalılar", *Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi*, 5 (1), s. 71-77.
- Budd, John W. (2016), *Çalışma Düşüncesi*, (Çev. Fuat Man), (İstanbul: Ayrıntı Yayınları).
- Catanzarite, Lisa (2002), "Dynamics of Segregation and Earnings in Brown-collar Occupations", *Work and Occupations*, 29 (3), s. 300-345.
- Catanzarite, Lisa (2000), "Brown-Collar Jobs: Occupational Segregation and Earnings of Recent-Immigrant Hispanics", *Sociological Perspectives*, 43, s. 45-75.
- Clemen-Bruder, Susan (2007), "Blue Collar", Robert Weir (Ed.), *Class in America*, (Westport: Greenwood Press): 81-82.
- Cook, Alice (1979), "Pink Collar Workers: Inside the World of Women's Work by Louise Kapp Howe" (Book Review), *Industrial and Labor Relations Review*, 32 (2), s. 274.

- David, Emmanuel (2015), "Purple-Collar Labor: Transgender Workers and Queer Value at Global Call Centers in the Philippines", *Gender & Society*, 29 (2), s. 169-194.
- Davis, Kingsley ve Wilbert. E. Moore (1945), "Some Principles of Stratification", *American Sociological Review*, 10 (2), s. 242-249.
- Dedeoğlu, Saniye (2018), "Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine", *Çalışma ve Toplum*, 56 (1), s. 37-68.
- Dedeoğlu, Saniye ve Çisel Ekiz Gökmen (2011), *Göç ve Sosyal Dışlanma*, (Ankara: Efil Yayınevi).
- Durkheim, Emile (2006), *Toplumsal İşbölümü* (Çev. Özer Ozankaya), (İstanbul: Cem Yayınevi).
- Erdem-Karahanoğlu, Gülbin ve Handan Kumaş (2022), "Türkiye'de İyi ve Kötü İşler: Genç Çalışanlar Üzerinden Bir Analiz", *Sosyoekonomi*, 30 (51), s. 427-447.
- Field, John (2003), *Social Capital*, (New York: Routledge).
- Freeman, Carla (2000), *High Tech and High Heels in the Global Economy: Women, Work, and Pink-collar Identities in the Caribbean*, (Durham: Duke University Press).
- Harrison, Jill Lindsey (2014), "Situating Neoliberalization: Unpacking the Construction of Racially Segregated Workplaces", Steven A. Wolf ve Alessandro Bonanno (Ed.), *The Neoliberal Regime in the Agri-Food Sector*, (New York: Routledge): 103-123.
- Harvey, David (2007), *A Brief History of Neoliberalism*, (USA: Oxford University Press).
- Hersch, Joni (2008), "Profiling the New Immigrant Worker: The Effects of Skin Color and Height", *Journal of Labor Economics*, 26 (2), s. 345-386.
- Hunt, Gerald (1993), "Sex Differences in a Pink-collar Occupation", *Relations Industrielles*, 48 (3), s. 441-460.
- Kalleberg, Arne L. (2011), *Good Jobs, Bad Jobs: The Rise of Polarized and Precarious Employment Systems in the United States, 1970s-2000s*, (New York: Russell Sage Foundation).
- Kelley, Robert E. (1985), *The Gold Collar Worker: Harnessing the Brainpower of the New Workforce*, (Reading: Addison-Wesley).
- Kelly, Erin L. ve Phillys Moen (2020), *Overload: How Good Jobs Went Bad and What We Can Do About It*, (Princeton: Princeton University Press).
- Keser, Aşkın (2005), "Çalışmanın Değişen Anlamı ve Çalışmaya İlişkin Yeni Trendler", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49, s. 361-377.

- Kırpık, Gülşen (2020), "COVID-19 Pandemisinin İnsan Kaynakları Üzerindeki Etkisinin Akademi, Medya ve İş Dünyası Perspektifinden İncelenmesi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (4), s. 2393-2406.
- Koray, Meryem (2023), *Aptal İnsanlar, Zeki Makineler- İnsan, İnsanlık, Teknoloji*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Künüroğlu, Filiz, Berfin Acar ve Umut Berk Dönmez (2021), "Kesişimsel Ayrımcılık: Tanım, Kapsam ve Kesişimsellik Perspektifinden Göç Araştırmaları", *Nesne Dergisi*, 9 (22), s. 1013-1026.
- Munck, Ronaldo, Carl Ulrik Shierup ve Raul Delgado Wise (2012), *Migration, Work and Citizenship in the New Global Order*, (New York: Routledge).
- Munck, Ronaldo (2002), *Globalisation and Labour: the New Great Transformation*, (New York: Zed Books).
- Özbeý, Kerem (2017), "Uluslararası Göçte Etnisite ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü: Hopa Örneği", *Journal of International Social Research*, 10 (49), s. 334-347.
- Piketty, Thomas (2022), *Eşitsizlikler Ekonomisi*, (Çev. Cihan Özpinar), (İstanbul: Epsilon Yayınevi).
- Piore, M. Joseph (1979), *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Piore, M. Joseph (1968), "On-the-Job Training and Adjustment to Technological Change", *Journal of Human Resources*, 3 (4), s. 435-449.
- Press, Eyal (2023), *Pis İşler: ABD'de Hayati İşler ve Eşitsizliğin Gizli Bedeli*, (Çev. Deniz Keskin), (İstanbul: Metis Yayınları).
- Ribas-Mateos, Natalia ve Saskia Sassen (2022), "Introduction to The Elgar Companion to Gender and Global Migration", Ribas-Mateos, Natalia ve Saskia Sassen (Ed.), *The Elgar Companion to Gender and Global Migration*, (UK: The Elgar Companion to Gender and Global Migration): 1-22.
- Ritzer, Geroge (2011), *Küresel Dünya*, (Çev. Melih Pekdemir), (İstanbul: Ayrıntı Yayınları).
- Ritzer, George ve Jeffrey Stepnisky (2014), *Sociological Theory*, (New York: McGraw-Hill).
- Sassen, Saskia (2007), *A Sociology of Globalization*, (New York: W.W. Norton & Company).
- Saucedo, Leticia M. (2004), "The Browning of the American Workplace: Protecting Workers in Increasingly Latino-ized Occupations", *Notre Dame Law Review*, 80 (1), s. 379-408.
- Saucedo, Leticia. M. (2009), "The Three Theories of Discrimination in the Brown Collar Workplace", *University of Chicago Legal Forum*, 1, s. 345-379.

- Siltanen, Janet, Jennifer Jarman ve Robert Martin Blackburn (1995), *Gender Inequality in the Labour Market: Occupational Concentration and Segregation*, (Geneva: International Labour Organization).
- Sohn-Rether, Alfred (2011), *Zihin Emeği, Kol Emeği, Epistemoloji Eleştirisi*, (Çev. Ayşe Deniz Temiz), (İstanbul: Metis Yayınları).
- Somuncu, Ayşe (2020), "Türkiye’de Mesleki Eğitim ve İstihdam-Hayaller Beyaz Olsa da Gerçekler Mavi Yaka", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), s. 177-194.
- Southern, Jacquelyn (2000), “Blue Collar, White Collar: Deconstructing Classification”, Gibson-Graham, Julie Katherine, Stephen A. Resnick ve Richard D. Wolff (Ed.), *Class and its Others*, (Minneapolis: University of Minnesota Press): 191-224.
- Standing, Guy (2014), *Prekarya, Yeni Tehlikeli Sınıf*, (Çev. Ergin Bulut), (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Şenel, Alaeddin (1995), *İlkel Topluluktan Uygar Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi*, (Ankara: Bilim ve Sanat Kitabevi Yayınları).
- Tesfai, Rebecca (2020), "Immigrants’ Occupational Segregation in France: “Brown-collar” Jobs or a Sub-Saharan African Disadvantage?", *Ethnic and Racial Studies*, 43 (15), s. 2724-2745.
- Toksöz, Gülay (2006), *Uluslararası Emek Göçü*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları).
- Tümtaş, Mim Sertaç (2020), *Nöbetleşe Dışlanma: Göç ve Sosyal Dışlanma Döngüsü*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Urhan, Betül ve Nilay Etiler (2011), “Sağlık Sektöründe Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi”, *Çalışma ve Toplum*, 2 (29), s. 191-216.
- Waterman, Genevieve, Zachary D. Gassoumis, Kathleen H. Wilber ve Fernando Torres-Gil (2017), “Occupational Mobility among Brown-collar Occupations and the Implications for Aging-related Issues”, *Innovation in Aging*, 1(1), s. 1371-1372.
- https://academic.oup.com/innovateage/article-abstract/1/suppl_1/1371/3902304
(17.04.2023)
- Yılmaz Şener, Meltem (2016), "Kadınlar Altın Yaka Takabilir Mi? Türkiye’de Eğitimli Kadınlar İçin İş Hayatı", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 36 (1), s. 13-40.

Extended Abstract

Throughout history, certain occupations have been regarded as more valuable than others. In slave societies, for instance, it was commonly believed that the labour that demanded physical strength was not for free or noble people (Budd, 2016). Even in modern capitalist economies, some jobs are *dirty, dangerous, and difficult* (3D), and members of society are not willing to do these *bad jobs*. Nevertheless, some of the undesirable jobs are essential and indispensable, as can be observed in the COVID-19 pandemic. Piore (1968) used the dual labour market theory to explain who does the jobs in the labour market and which motives there are behind their performance. According to this theory, there are capital-intensive, secure, high-skilled, high-wage jobs in the primary sector of the economy, and labour-intensive, low-skilled, low-wage jobs in the secondary sector. Jobs in the secondary sector are not considered prestigious in the society and they are less preferred due to the poor working conditions. Nevertheless, groups that cannot find employment opportunities in better jobs aspire to have these jobs. These include newcomers from rural to urban areas, women, young people lacking work experience, elderly individuals who are in need of working, minorities and immigrants. Irregular migrants in global neoliberal economies are the primary workforce engaged in low- skilled, low wage, and often dangerous work. In the academic literature, the concept of “brown-collar jobs” is used to describe low-wage, precarious work performed by immigrants (Alexander, 2013; Catanzarite, 2000; 2002; 2004; Saucedo, 2004; 2009; Tesfai, 2020; Waterman et al., 2017). The study examines the concept of brown-collar jobs within the context of migrant labour and explores the transformation of many blue-collar jobs into brown-collar jobs in today’s globalized economy. In other words, it evaluates the factors contributing to this shift in jobs’ colour, primarily in terms of precarity.

The objective of this study is to clarify why the irregular migrant labour force is employed in *bad jobs* and to initiate a discourse on the suitability of the term “brown- collar jobs” in the context of Turkish academic literature. The initial section of the article examines the differentiation and hierarchy of occupations within the context of social stratification. The following section evaluates the place of the migrant labour force in the international division of labour, before discussing the concept of “brown-collar jobs”. From the 1970s to the present, the neoliberal labour regime has been transforming the characteristics of jobs. While jobs in an industry were previously organized, secure, and relatively well-paid, they are now becoming informal and low-paid, with poor working conditions in the shadow economy. In other words, blue-collar jobs, which are safe despite being *dirty, dangerous, and difficult*, are losing the gains they have achieved because they are organized and transformed into brown-collar jobs.

The 1970s also coincided with the period when the international contracts for migrant labour were terminated and strict immigration policies began to be

implemented. It can be argued that neoliberal deregulation and irregular migration are not independent of each other. As a result of this, not only have the workers' rights been limited, but also the immigrant labour force has shifted to shadow economies. For immigrants, irregularity increases the discrimination and abuse they are subjected to both in working life and in non-working life. Consequently, the migrant workforce is employed in a range of poorly paid, low-skilled, and insecure jobs, which are demanded by capital to reduce the labour costs. The concentration of the migrant labour force in these *bad jobs* cannot be attributed to the lack of qualifications for better-paid and more secure employment. The qualifications of the immigrants become dysfunctional due to factors such as language differences in the target country, diploma recognition, and discrimination based on skin colour dating back to the colonial period. Therefore, immigrants are pushed into brown-collar jobs. The dynamics listed here indicate that the position of the migrant labour force in the target country's labour market is shaped by global production relations and social inequalities. In other words, it is not only ethnic characteristics and skin colour that make the migrant labour force brown-collar, but also the deteriorating conditions of jobs.

The competition between domestic and immigrant workers in the secondary sector has the potential to lead to an increase in anti-immigrant rhetoric, social exclusion, and discrimination. The issue of how to protect this precarious and vulnerable group is sometimes overshadowed by social tensions. Regular migration processes brown-collar workers can positively affect both the access of immigrants to public services and their position in the labour market (Standing, 2020). However, while the global cheap labour regime is dependent on the insecurity of work and the irregularity of migration, it is evident that the migration policies of countries are far from a rights-based, integrated social policy perspective.

It can be argued that as long as the cost of human production exceeds that of robotic production in terms of capital accumulation, there will be a continuing demand for labour in poor working conditions. If these brown-collar jobs performed by immigrants are to continue under any circumstances, the solution should be to improve the working conditions with a comprehensive understanding of social policy. Detailed ethnographic studies on brown-collar jobs can help identify the needs and develop the social policy tools. If the objective is to enhance the precarious position of immigrant workers in the labour market, it is imperative to regulate immigration and shadow economies. Ultimately, in global capitalism, the domestic labour force, like the immigrant labour force, is also subject to precarity. The competition between them limits the opportunities to collective challenges and causes the main problems such as low wages, poor working conditions, long working hours, violations of rights and insecurity to be overshadowed.

